

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.«Қазіргі білім берудегі инновациялық технологиялар: стратегия, міндеттер, енгізу»: 2024 жылдың 23 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2024. -16 - 46 б.
2. Альтынбеков, Т. Б., & Сулейменова, Р. М. Интеграция цифровых технологий в образовательный процесс Казахстана // Журнал современного образования – 2020 г. – 12 (4), 56–62.
3. Сарсенбаев, Б. Т. Образование по биологии в Казахстане: Проблемы и возможности с использованием цифровых инструментов // Центрально-азиатский журнал науки и образования. – 2020 г. – 15 (1), 45–53.
4. Досжанова, К. З. Роль цифровых ресурсов в преподавании биологии в школах Казахстана // Казахский журнал образовательных исследований – 2021 г. – 8(2), 24–30.
5. Сарсенбаева Н.Ф., Мырзахметова Б.Ш., Адылбекова Э.Т. Цифровизация образования в Республике Казахстан // Мир педагогики и психологии: международный научно-практический журнал. – 2021. – №01 (54) – 32-42.
6. Мошқалов А.Қ. Білім беру жүйесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізудің теориялық-практикалық негіздері // Ғылыми-педагогикалық басылым «Ұлт тағылымы». – 2012. – №2. – С. 262-267.
7. Бидайбеков Е.Ы., Гришкун В.В., Ошанова Н.Т., Сагимбаева А.Е. Особенности формирования системы обучения цифровым технологиям в образовании при подготовке бакалавров педагогического направления // Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Физико-математические науки». – 2018. – №2(62). – С. 42-52.

УДК 574.577.371.3

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНДЕГІ ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ ТҮРЛЕРІ МЕН ОЛАРДЫҢ ҰБТ ФОРМАТЫНА САЙ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Талжанов С.А., Аманжолов А.И., Болатов А.

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды Университеті, Қарағанды, Қазақстан

Бұл мақалада география пәнінде қолданылатын қорытынды бақылау түрлері және олардың Ұлттық Бірыңғай Тестілеу (ҰБТ) форматына сәйкестігі қарастырылған. Тестік бақылау, практикалық тапсырмалар, жобалық жұмыстар және ауызша сұрау әдістерінің ерекшеліктері мен олардың оқушыларды емтиханға дайындаудағы рөлі талданады. Сондай-ақ, бақылау әдістерін ҰБТ талаптарына бейімдеудің тиімді тәсілдері ұсынылады. География – оқушылардың кеңістіктік ойлауын, табиғат пен қоғам арасындағы өзара байланысты түсінуін дамытатын негізгі ғылымдардың бірі. Оқу бағдарламасының бұл пәнге арналған бөлімдері оқушылардың теориялық білімін ғана емес, практикалық дағдыларын да қалыптастыруды көздейді. Қорытынды бақылау географияны оқытуда оқушылардың білім деңгейін бағалаудың негізгі құралы ретінде маңызды рөл атқарады. ҰБТ-нің

стандартталған форматы география пәніндегі қорытынды бақылауды нақты талаптарға сай жүргізуді қажет етеді.

Қорытынды бақылау түрлері

1. Тестік бақылау

Тестік бақылау оқушылардың теориялық білімін жылдам әрі объективті бағалауға мүмкіндік береді.

- **Ерекшеліктері:** Тапсырмалар көбінесе көп таңдаулы сұрақтардан тұрады және нақты жауаптарды талап етеді.

- **ҰБТ форматына сәйкестігі:** ҰБТ форматында тест тапсырмалары негізгі рөл атқарады. Сондықтан бұл әдіс оқушыларды тестілеу жағдайына үйретуде тиімді.

- **Мысалы:** Табиғи аймақтарды анықтау, географиялық терминдердің дұрыс анықтамасын табу.

2. Практикалық тапсырмалар

Практикалық тапсырмалар оқушылардың карталармен, диаграммалармен жұмыс істеу, географиялық деректерді талдау дағдыларын бағалайды.

- **Ерекшеліктері:** Географиялық координаттарды анықтау, табиғи құбылыстардың себеп-салдарын анықтау сияқты дағдыларды қамтиды.

- **ҰБТ форматына сәйкестігі:** ҰБТ-де географиялық карталармен және диаграммалармен жұмыс істеуге арналған сұрақтар жиі кездеседі.

- **Мысалы:** Климаттық диаграммалар арқылы аймақтық ерекшеліктерді анықтау.

3. Жобалық жұмыстар

Жобалық жұмыс – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған әдіс.

- **Ерекшеліктері:** Оқушылар өздігінен зерттеу жүргізіп, нақты бір географиялық құбылысты немесе аймақты тереңірек зерттейді.

- **ҰБТ форматына сәйкестігі:** Бұл әдіс оқушылардың пәндік түсінігін арттырғанымен, тікелей тест форматында қолданылмайды.

- **Мысалы:** Елдердің табиғи ресурстарын салыстыру, урбанизация мәселелерін зерттеу.

4. Ауызша сұрау

Ауызша сұрау оқушылардың түсінігін терең бағалау үшін қолданылады.

- **Ерекшеліктері:** Пәнге қатысты сұрақтарды жан-жақты талдау және оқушылардың жеке пікірін тыңдау мүмкіндігі бар.

- **ҰБТ форматына сәйкестігі:** Ауызша сұрау ҰБТ-де қолданылмайды, бірақ күрделі тақырыптарды игеруге көмектеседі.

- **Мысалы:** Табиғи аймақтардың экономикалық маңызы туралы пікірталас ұйымдастыру.

Қорытынды бақылау әдістерін ҰБТ форматына бейімдеу

ҰБТ форматына бейімделу үшін қорытынды бақылау әдістерін тиімді ұйымдастыру маңызды. Бұл үдерісте келесі әдістер қолданылуы мүмкін:

1. **Тестке ұқсас тапсырмаларды енгізу:** Оқушыларды көп таңдаулы сұрақтарға үйрету.

2. **Уақыт шектеулерін қолдану:** Оқушыларды тестілеу форматында жұмыс істеуге бейімдеу үшін уақытқа шектеу қою.

3. **Қате талдауы:** Қате орындалған тапсырмаларды талдау арқылы оқушылардың кемшіліктерін жою.

4. **Практикаға бағытталған оқыту:** Карталар, диаграммалар және географиялық есептер бойынша тапсырмаларға ерекше назар аудару.

Оқушыларға жасалған тәжірибелер

Практикалық тәжірибе негізінде бақылау әдістерін қолдану
 Мен, “Достық” білім беру орталығында география пәнінен оқушыларды ҰБТ-ге дайындаумен айналысамын. Практикалық жұмыс барысында бақылау әдістерін әртүрлі форматта қолдану арқылы білім беру тиімділігін арттыруға мүмкіндік алдым.

Кесте – 1.

МГ-Р1 тобының жазбаша тесттері бойынша есеп

Дата			23.09.23	26.09.23	30.09.23
Максималды балл		тест №1-35	25	45	50
Тегі/Фамилия	Аты/Имя	Пробный	Введение географию	в История исследований	Гео-Карта и план
Вавилов	Даниил	24,5	12	35	28/43
Нуржанова	Амарилис	20	16	25	32
Султангали	Аяулым	24	14,5	30	35
Ибраева	Батес	26	22	38	41
Смагулов	Тамерлан	23	15	31	34
Васильев	Андрей	24	19	41	-
Тангиева	Зарина	27	19,5	27	37
Кенесова	Дания	25	15,5	27	39
Макашева	Сати	20	-	-	-
Кривенко	Ника	18	-	-	-
Абельдинова	Аймира	16	-	-	-
Зайцева	Ангелина	17	-	-	-
Доскен	Аянат	24	19,5	27	35
Серикбай	Ансар	28	-	-	32

Тестік бақылау тәжірибесі:

Тестік тапсырмаларды қолдану барысында оқушылардың жауап беру жылдамдығын арттыруға ерекше назар аудардым. Тест тапсырмаларын үш деңгейге бөлдім: қарапайым, орташа және күрделі, яғни, ҰБТ матрицасындағы А, В, С деңгейімен сәйкестендіріп, қарастырдым. Бұл әдіс оқушылардың жеке қабілеттерін анықтап, оларға нақты бағытта көмек көрсетуге мүмкіндік берді. Тестілеу өту форматы екіге бөлінді, жазбаша тестілеу және онлайн платформаларға (onlinetestpad, Quizizz, Kahoot, Quizlet және т.б.) негізделген тестілеу. Бұл екі тәсілдің таңдалуы қолдану мақсатындағы айырмашылығына байланысты.

Жазбаша тестілеу оқушылардың тақырыпты игеруін және қазіргі актуалды деңгейін тексеру үшін алынады.

Жазбаша тестілеу бойынша талдау

Кесте 1-де **МГ-Р1 тобының** жазбаша тест нәтижелері көрсетілген. Бұл тестілер оқушылардың география пәні бойынша білім деңгейін және тақырыптарды меңгеру деңгейін анықтауға бағытталған. Тестілеу барысында әр түрлі тақырыптар қамтылды, олардың ішінде: «**Географияға кіріспе**», «**Географиялық зерттеулер тарихы**» және «**Карта және жоспар**» сияқты бөлімдер.

Негізгі байқаулар:

- Тест нәтижелері оқушылардың тақырыпты игеру деңгейінде әртүрлілікті көрсетті.
- Жоғары нәтижелерді көрсеткен оқушылар қатарында **Ибраева Батес (38 ұпай)** және **Тангиева Зарина (37 ұпай)** болды. Бұл олардың тақырыпты жақсы меңгергенін көрсетеді.
- Кейбір оқушылар, мысалы, **Макашева Сати** және **Кривенко Ника**, тестке қатыспаған, бұл олардың көрсеткіштерінің төмендеуіне әкелді. Мұндай жағдайларда қатысу деңгейін арттыру бойынша жұмыстар жүргізу қажет.
- Оқушылардың жазбаша тестілерде көрсеткен орташа баллдары тақырыптарды тереңірек түсіну үшін қосымша сабақтар мен қайталау жұмыстарын жүргізудің қажеттілігін көрсетеді.

Қорытынды: Жазбаша тестілеу оқушылардың білімін бағалаудың маңызды құралы болып табылады. Ол жеке оқушылардың әлсіз тұстарын анықтап, олармен нақты бағытта жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Тест нәтижелері пәнді оқытудағы олқылықтарды жою және әдістемені жетілдіру үшін пайдалы ақпарат береді.

Онлайн тестілеу бойынша талдау

Кесте 2-де **МГ-Р2** және **ГА-Р1 топтарының** онлайн платформалар арқылы өткізілген тест нәтижелері көрсетілген. Бұл тестілер оқушылардың белгілі бір тақырып бойынша білімін арттыруға және ақпаратты жаттатуға бағытталды.

Негізгі байқаулар:

- Тест нәтижелері бойынша көшбасшылар қатарында **Ж. Аяна, Утегенова Айдана** және **Бектасова Зарина** болды, олар 100% дәлдікпен тапсырмаларды орындады.
- Тест уақытын тиімді пайдалану көрсеткіштері әртүрлі болды. Мысалы, **Желаева Полина** мен **Бектасова Зарина** уақытты көбірек жұмсағанына қарамастан, барлық сұрақтарға дұрыс жауап берді. Ал **Смагулов Тамерлан** тестті жылдам орындап, 99% дәлдік көрсетті.

• Кейбір оқушылардың (мысалы, **Лебольд Анастасия**) дұрыс жауап беру дәлдігі төмендеу болды, бұл тақырыптар бойынша қосымша дайындық қажеттігін көрсетеді.

Онлайн платформаларға негізделген тестілеуде оқушылардың деңгейімен қатар, олардың белгілі бір тақырыпқа байланысты білімін арттыру, ақпаратты жаттату мақсатымен жасалады.

Кесте – 2.

МГ-R2 және ГА-R1 тобының онлайн тесттері бойынша есеп

Rank	Class Name	First Name	Last Name	Accuracy	Correct	Incorrect	TotalTime Taken
1	MG-R2	Аяна	Ж	100%	70	0	00:06:14
2	MG-R2	Aidana	Utegenova	100%	70	0	00:07:09
3	GA-R1	Зарина	Бектасова	100%	70	0	00:13:16
4	GA-R1	Полина	Желаева	100%	70	0	00:14:28
5	GA-R1	Рамина	Тишмаганбетова	99%	69	1	00:05:12
6	GA-R1	Тамерлан	Смагулов	99%	69	1	00:06:02
7	MG-R2	Аружан	Калиева	99%	69	1	00:07:15
8	MG-R2	Алика	Айдарғалиева	99%	69	1	00:07:41
9	GA-R1	Диана	Кайратова	99%	69	1	00:10:45
10	GA-R1	Анастасия	Лебольд	93%	65	5	00:07:24

Қорытынды: онлайн платформалар арқылы тестілеу оқушылардың білімін арттыруға ықпал етеді және интерактивті әдістер арқылы олардың материалды игеруін қызықты әрі тиімді етеді. Уақытты тиімді пайдалану және жауап беру дәлдігін арттыру бойынша жұмыстарды жалғастыру қажет. Сонымен қатар, топтық деңгейдегі айырмашылықтарды ескере отырып, жеке тәсілдерді қолдану маңызды.

Жалпы ұсынымдар:

1. Тақырыптарды тереңірек меңгерту үшін қосымша жазбаша және онлайн тестілер өткізу.
2. Оқушылардың уақытты тиімді пайдалану дағдыларын жақсарту үшін арнайы тренингтер ұйымдастыру.
3. Төмен нәтиже көрсеткен оқушылармен жеке жұмыс жүргізу және олардың дайындық жоспарын түзету.
4. Онлайн тестілеу форматында бәсекелестік элементтерін арттыру (мысалы, топтық жарыстар өткізу).

География пәніндегі қорытынды бақылаудың әртүрлі әдістері оқушылардың білімін кешенді және объективті бағалауға мүмкіндік береді. Тестік бақылау, практикалық тапсырмалар, жобалық жұмыстар және ауызша сұраулар сияқты әдістер дұрыс үйлестіріліп қолданылған жағдайда оқушылардың теориялық білімін нығайтып қана қоймай, олардың практикалық дағдыларын да

дамытуға ықпал етеді. Бұл әдістер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың аналитикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасайды.

ҰБТ форматына бейімделу – қорытынды бақылаудың тиімділігін арттырудың маңызды құралы. Тестілеу әдістерін жүйелі қолдану, оқушылардың білім деңгейіне сай тапсырмаларды саралау және заманауи технологияларды пайдалану олардың оқуға деген ынтасын арттырып, дайындық сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Онлайн платформалар, интерактивті әдістер және практикалық тапсырмалар оқушылардың уақытты тиімді пайдалану, ақпаратты жылдам талдау және картографиялық дағдыларын жетілдіруге септігін тигізеді. Мұндай тәсіл тек емтихан нәтижелерін жақсартумен шектелмей, оқушылардың болашақ өмірге дайындығын арттыруға ықпал етеді.

Сонымен қатар, бақылау әдістерінің әртүрлілігі оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, жеке бағытта қолдау көрсетуге мүмкіндік береді. Оқушылардың біліміндегі олқылықтарды анықтау және оларды жою бойынша нақты шаралар қолдану, білім беру үдерісін жекелендірудің тиімді жолы болып табылады.

Қорытындылай келе, география пәніндегі қорытынды бақылаудың жүйелі әрі кешенді ұйымдастырылуы – сапалы білім берудің және оқушылардың академиялық жетістіктерін арттырудың негізі. Мұндай тәжірибені жетілдіру және оны білім беру үдерісіне енгізу арқылы оқыту әдістемесін жаңа деңгейге көтеріп, ҰБТ нәтижелерінің жоғарылауына және оқушылардың бәсекеге қабілетті тұлға ретінде қалыптасуына мүмкіндік беруге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. География пәні бойынша білім беру стандарты.
2. Назарбаев Зияткерлік мектептері. География пәнін оқыту әдістемесі.
3. Сыдықов Қ.Ұ., Оспанов Б.А. Географияны оқыту теориясы мен әдістемесі.
4. Мұқашева Ж., Байсейітова Ә. Қазіргі заманғы географияны оқыту технологиялары. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.
5. Білім беру платформалары туралы әдістемелік нұсқаулар: Quizizz, Kahoot, OnlineTestPad. – Алматы: "Білім әлемі" баспасы, 2023.
6. Карта және жоспар: географиялық зерттеулер тарихы. – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020.
7. Білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан: ҚР Білім және ғылым министрлігі, 2020.
8. Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға арналған география бойынша бейімделген оқыту әдістері. – Астана: "Ұлттық ғылыми-техникалық ақпарат орталығы", 2022.
9. Педагогикалық тестілеу: теориясы мен тәжірибесі / Ә.Е. Әбдіғаппар, Б.М. Ахметов. – Алматы: "Арыс", 2019.
10. Географияны оқытуда заманауи цифрлық технологияларды қолдану / Бектұрғанов А.А., Жүнісбекова Н.С. – Алматы: "Қазақ білім", 2022.